

Les lluites ecologistes tenen una llarga trajectòria a Manresa

TEMA DEL MES. Meandre, la delegació del Bages de la Institució Catalana d'Història Natural i la plataforma Montsalat són entitats que lluiten actualment -a Manresa i a la comarca- per protegir l'entorn no urbà. Per quaranta anys enrere grups com Patinet o, més endavant, el Col·lectiu Ecologista L'Alzina van ser punta de llança del moviment ecologista. I l'Escola Agrària, amb una clara vocació d'ecologisme, també va ensenyar l'ús i el potencial de les energies alternatives.

Perspectiva del nus de les carreteres C-37/C-25 i del viaducte sobre la riera de Rajadell Foto: Francesc Rubí

«L'Anella Verda necessita vigilància i manteniment per evitar situacions com la circulació de motos fora de camins, el vessament del col·lector general d'aigües residuals a Sant Pau o les deixalles en llocs freqüentats com els gorgs de la riera de Rajadell»

Des del punt de vista ecològic, els punts estratègics de la ciutat es poden aplegar sota el concepte d'Anella Verda. És a dir la protecció i gestió de tots els espais de l'Anella per posar de relleu els valors de producció agrícola, forestal, paisatgística, patrimonial i mediambiental. Així doncs, una primera prioritat és retornar a la ciutat les rieres i els rius. Que les rieres de Rajadell i de Guardiola siguin autèntics cursos fluvials. Cal veure quins són els usos i abusos que se'n fa amb les explotacions i extraccions d'aigua. També cal transformar els rius Llobregat i Cardener en autèntics passeigs i vies de comunicació, per a vianants i ciclistes, entre Manresa i les poblacions del Pla de Bages. Aquest cursos fluvials s'han de protegir com a ecosistemes naturals que són. Els rius i rieres són corredors verds que com d'altres s'han de projectar entre l'Anella Verda de Manresa, Santpedor, Sant Fruitós, Sant Joan de Vilatorrada i Rajadell.

La segona prioritat és l'adequació, senyalització i manteniment de les portes d'accés a la ciutat i dels itineraris més emblemàtics de l'Anella Verda per a caminants i bicicletes i en especial en els següents indrets: des del Pont Vell a la torre de Santa Caterina -aquesta actuació pot ser molt positiva per donar un valor afegit a la ruta ignasiana-; des del pont Nou, l'estació del ferrocarril i el Pont Vell per crear un recorregut circular per les dues ribes del riu; des de la zona esportiva del Congost als plans de la torre Lluvià -una part ja s'ha adequat, però queda la part del camí més pròxima al Congost-; des de la trama urbana al parc de l'Agulla, i des de la trama urbana a la conca del riu Llobregat.

Una tercera prioritat és donar plena singularitat a certs espais de l'Anella Verda. Per una banda, el parc de l'Agulla ha d'esdevenir un gran parc per a tots els habitants del Pla de Bages. Per a això és cabdal la tasca del Consorci de l'Agulla. Per una altra, cal potenciar més les hortes de Viladordis i el Poal com a espais agrícoles de proximitat.

I una quarta és apostar perquè la restaurada torre Lluvià sigui un equipament de referència de la promoció i gestió dels valors agrícoles i mediambientals dels espais periurbans de Pla del Bages. També és necessari tenir un ens que gestioni el rodal i el peribà de Manresa -ara aquesta tasca la fan diferents regidories. S'hauria de crear una Agència Municipal del Medi Ambient, un organisme autònom municipal amb la finalitat de vetllar per la sostenibilitat de Manresa i impulsar el desenvolupament sostenible del municipi en tota la seva integritat, vinculant-lo al Pla de Bages i a tota la comarca.

Reptes

Ignasi Cebrian, biòleg i president actual de Meandre, explica que Manresa, per la seva orografia, té encara un rodal força preservat, però cal una política integral per aquests espais lliures i una ordenació i una normativa clares per mantenir-lo i potenciar-lo. La connectivitat entre la trama urbana i l'entorn natural i agrícola, i amb els pobles veïns del pla de Bages, encara té molts dèficits. L'horta professional i la d'us social no són un problema sinó una oportunitat, però hi ha àrees molt degradades.

Campanya posem fil a l'Agulla, novembre de 2015 Foto: arxiu Meandre

El biòleg Jordi Badia, membre de la ICHN i de la plataforma Montsalat, pensa que "Manresa té la necessitat de contínua vigilància i protecció de l'entorn no urbà que aquí anomenem Anella Verda, i tres grans impactes ocasionats per la mineria de potassa: la salinització en excés dels dos rius de la ciutat, el Llobregat i el Cardener, malgrat que el ciutadà no en pateixi les conseqüències perquè l'aigua de subministrament es capta del Llobregat a Balsareny, més amunt de la mineria de potassa, la servitud del col·lector de salmorres i una muntanya de residus que desfigura el paisatge al nord". Per a Badia, «l'Anella Verda de Manresa, tan pressionada, necessita vigilància i manteniment per evitar situacions com la circulació de motos fora de camins, el vessament del col·lector general d'aigües residuals a Sant Pau o les deixalles en llocs freqüentats com els gorgs de la riera de Rajadell».

Pel que fa a consciència ecològica, Badia pensa que «pocs manresans són conscients que l'aigua del Cardener a Manresa no es podria destinar a potabilització per mitjans convencionals per l'excessiva salinitat que el riu incorpora en passar per Súria o que el passeig del Riu està contínuament en perill per les fuites de salmorra del col·lector». I opina que «la majoria de gent creu estar conscienciada, però hi ha molt desconeixement de la natura. Quanta gent és capaç de distingir sense dubtar un pi blanc d'una pinassa, les dues espècies de pi més comunes al Bages? Es malmet més per deixadesa i ignorància que per mala fe o egoisme».

Els grups ecologistes

Jordi Badia afirma que el paper dels grups ecologistes es el de «despertar l'interès per l'entorn i pressionar per fer complir les lleis de protecció de la natura en l'àmbit més proper. Montsalat ha estat decisiu acabar amb la impunitat de l'actuació ambiental d'Iberpotash». I continua: «Les entitats ecologistes locals fan una feina de policia impagable. Molt sovint l'administració té una actitud laxa a l'hora de fer complir normatives ambientals; la tolerància, si no complicitat, de l'administració envers l'abús ambiental comès durant dècades per la mineria de potassa del Bages n'és l'exemple paradigmàtic a Catalunya. És fonamental que la gent doni suport als governants per administrar l'ús raonable de la natura. La delegació del Bages de la ICHN és l'associació científica de referència a la comarca per al coneixement de la natura. La ICHN en conjunt disposa d'especialistes i contactes per abastar de manera multidisciplinària pràcticament tots els camps de coneixement de la natura».

Jaume Torras, secretari del grup Meandre, pensa que la implicació de la població en les polítiques de tots els àmbits és el que fa rica una comunitat: «Si una comunitat és apolítica, els interessos privats dicten els projectes i el territori se'n ressent. Cadascú té el seu paper. És clau la conscienciació ecològica de la gent, perquè és el suport a l'ecologisme rigorós. Aquest és el nostre paper: La denuncia raonada, la proposta possible i l'equilibri a partir de convèncer per la millora. De ben segur que amb una societat més conscienciada i motivada la Costa Brava no estaria com està de malmesa i el Pla de Bages no estaria ple de polígons amb les naus buides. I així mil exemples».

Sortida de Meandre per explicar l'ampliació del parc de l'Agulla Foto: arxiu Meandre

El paper de l'administració

Ignasi Cebrian comenta que l'administració té tendència a percebre l'activisme per a la preservació del territori com els de la política del no, «quan en realitat els conservacionistes som entitats en positiu, que treballem a favor de valors bàsics i pel si al bé comú, pel benestar de tots». «En funció del grau de complicitat que tingui l'administració amb l'interès privat», afirma Cebrian, «les entitats que treballen pel territori tenim més o menys enfrontaments amb els governs de torn. La ideologia, la professionalitat i l'eficiència de l'administració és molt important a l'hora d'entendre's quan l'interès privat o particular afecta el bé comú. En les societats desenvolupades, la discussió i l'equilibri administració-activisme enriqueix i és factible».

Jordi Badia pensa que l'administració no és un bloc monolític: «El posicionament i les propostes de Montsalat s'avenen en general amb l'Agència Catalana de l'Aigua i amb els ajuntaments de la conca del Llobregat i el Cardener on no hi ha explotacions mineres però en reben les conseqüències; en canvi discrepem en part amb els ajuntaments de Sallent i de Súria i frontalment amb la Direcció General d'Energia, Mines i Seguretat Industrial, que sempre ha donat carta blanca a la mineria del Bages». Badia remarca que sovint la ICHN, a tots els nivells, també des de la delegació del Bages, actua com a assessor de les administracions per a qüestions de natura, des de l'estudi de les poblacions d'espècies rares que poden estar en perill i la confecció de llistes vermelles, fins a actuacions municipals o la confecció d'itineraris de natura.

L'Escola Agrària

Des d'un punt de vista històric, l'oposició a l'energia nuclear i l'aposta per les energies eòlica i solar van venir del grup creat al voltant de l'Escola Agrària, més que no pas de grups amb més vocació naturalista. L'Escola va començar l'any 1972 amb el nom de "Centro de Capacitación Agraria", depenent del Servei d'Extensió Agrària del Ministeri d'Agricultura. L'any 1980, es va traspassar a la incipient Generalitat de Catalunya i continuava depenent del Servei d'Extensió Agrària, ara dins del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DARP). L'any 1985 l'escola es deslliga del Servei d'Extensió Agrària i passa a dependre del Servei de Capacitació Agrària del DARP. És aleshores quan es produeix un canvi en la direcció i l'escola emprèn un nou rumb. L'any 1986 s'aconsegueix per part de l'Ajuntament la cessió d'uns terrenys a la finca de can Poc Oli, que permet als alumnes poder fer les pràctiques en aquest indret. Tot i que només es fan pràctiques de conreus i de maquinària, es comença a fer una incipient agricultura ecològica.

L'any 1988, segons explica Jordi Planell, professor del centre en aquella època, «l'escola comença a fer formació d'adults i aquí si que ja es fan els primers cursos sobre horticultura ecològica i també sobre energies renovables. A poc a poc es comença a equipar la finca de can Poc Oli amb un magatzem agrícola, hivernacles i instal·lació fotovoltaica solar». Els anys següents, a mesura que el pressupost arriba, es construeixen aules i taller, i s'amplia la instal·lació fotovoltaica solar, es posen aerogeneradors, lavabos, dutxes... Es continua la formació professional agrària per als joves de 14 anys i paral·lelament, cada any, s'incrementen les ofertes de cursos no reglats per a adults, tant en la vessant ecològica com en la de les energies renovables. Any rere any creix la demanda i també l'oferta de cursos d'agroecologia, impartits per professorat de l'escola i per especialistes en cada tema. A partir dels anys noranta, l'Escola Agrària de Manresa esdevé un referent en agricultura ecològica i energies renovables no tan sols a Catalunya sinó dins l'estat espanyol. La llista d'alumnes per fer els cursos d'agricultura ecològica és molt superior a la capacitat de les aules i de vegades cal fer llista d'espera. Cal dir que també es publiquen diverses ponències i material d'aquests cursos. Molt d'aquest material passarà a l'Associació L'Era, formada per professors, alumnes i amics de l'escola.

ICHN

El 30 de maig del 1975, a l'institut Lluís de Peguera, hi va haver l'acte formal de fundació del Grup Autònom de Manresa de la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN), societat científica fundada el 1899. L'any 1995 el grup va canviar la denominació a Delegació del Bages per ajustar el nom a l'àmbit territorial de la recerca i del domicili dels membres, i per ressaltar el lligam amb l'entitat mare. La delegació té la voluntat de promoure l'estudi i la divulgació dels coneixements referents als éssers vius i als sistemes naturals, en l'àmbit territorial del Bages entès en els seus límits anteriors a la creació del Moianès.

Sortida de la ICHN al runam del Cogulló, 19-05-2012

El GAM de la ICHN es va iniciar al voltant d'un grup de geòlegs on hi havia Valentí Masachs -que en va ser el primer president i de qui el museu de Geologia porta el nom-, Josep M. Mata, Joaquim Sanz, Francesc Porta, entre d'altres, a qui s'hi van sumar els zoòlegs Francesc Junyent i Antoni Borràs. Van integrar-s'hi també Enric Arnold que es va fer càrrec de la botànica, Fermí Porta, Josep Biosca, que n'ha liderat la paleontologia, Francesc Vilanova i, més tard, Ramon Solà, Marc Vilarmau, Josep M. Gasol, Florenci Vallès, Jordi Badia, Jordi Morató, Oriol Oms, Xavier Adot, Efreu Batriu i molts més.

Per a Jordi Badia, les dues campanyes més destacables, sobretot per la seva continuïtat, són «el programa de sortides naturalistes guiades a espais naturals de Catalunya, que funciona ininterrompudament des del 2004 amb una excursió mensual, i el web "El Medi Natural del Bages", que arrenca de l'exposició realitzada el 1999 amb motiu del centenari de la Institució, i que des de llavors no ha deixat de créixer». Els socis ho són de l'entitat mare i reben els serveis tant de l'una com de l'altra. Al Bages hi ha, segons el darrer recompte, 120 socis de la ICHN, tot i que els interessats i participants a les sortides naturalistes ronden els 400. La publicació més destacada de la delegació del Bages és la "Guia d'Espais d'Interès Natural del Bages" que descriu 36 espais de la comarca. La "Guia" va ser editada, conjuntament amb el Centre d'Estudis del Bages, l'any 1997 i reimpresa el gener del 1999.

Sortida al Pont de les Arnaules

Patinet

Ramon Fontdevila es va incorporar al col·lectiu ecologista Patinet a primers de 1978, però el grup funcionava des del 1977. El nom era prou orientador, a mig camí de la redempció i la humorada, i explica que això el va captivar. El contacte el va exercir Xevi Llussà, que li va presentar Joan Torres i Albert Puntí, i Manel Mas, entre d'altres. Es tractava de fer accions i pedagogia, i en això es van abocar. Des de fer entrepans vegetals al Passeig fins a les campanyes antinuclears de l'època. Eren peculiars, però en aquell temps tothom ho era una mica, i els textos que conserva Fontdevila evidencien una certa ingenuïtat revolucionària. Patinet va ser un grup viu, posicionat en l'òrbita llibertària i contra la deriva marxista que el moviment va emprendre anys després. Col·lectius com aquell s'oposaven frontalment al desig de crear un partit i una seu central a Barcelona, i tiraven més a l'acció directa, «una asseguda de dotze hores davant Fecsa, o la rebuda al president Tarradellas amb un taüt deixat per l'avi Fontanet que els va portar directament sis hores a comissaria». Era una mena d'activisme amb voluntat transformadora.

Dibuix utilitzat per la presentació del col·lectiu Patinet

L'actitud de cadascú dels membres del col·lectiu era fonamental. Fontdevila explica que va destinar el primer sou a comprar-se una bicicleta a cal Bueso i va començar a beure's la coca-cola

amb vergonya. Llegien l'"Alfalfa", "El Ecologista" i l'"Integral", que ha sabut sobreviure a quatre dècades. Es van posicionar contra les mines d'urani al Bages, contra les nuclears o contra l'ampliació de Catalana de Gas al barri de Valldaura -amb un paper volant que deia "Sí a l'ampliació", farcit d'ironia. Van organitzar una setmana ecologista o la marxa antinuclear fins a Ascó. I amb l'ampliació de membres i un local a les Escodines -els dibuixos de Joan Martínez, la incorporació de Jesús Valero, de Ramon Sala o de Xevi Olivé...- van habitar els conciutadans als murals quinzenals de cal Vergés, davant de la farola de Crist Rei. Es van dissoldre l'any vuitanta, però Fontdevila pensa que deixaven llavor de futur «i un pòsit personal intransferible que encara reconec i conservo».

Encolant un cartell a cal Vergés, al carrer de Guimerà

Col·lectiu Ecologista L'Alzina

El Col·lectiu Ecologista l'Alzina es va crear l'octubre de 1986, després d'un estiu devastador per incendis forestals al Bages que va despertar consciències ambientals, amb la voluntat de fomentar l'ecologia en les actituds, la recollida selectiva de materials i el coneixement i la protecció de la natura a nivells local i comarcal. Jordi Badia recorda que com a socis fundadors hi havia Manel Mas, Magí Mas -que després va ser regidor de Medi Ambient a Manresa-, Roser Muñoz, Ignasi Sivillà, Josep Oliveras, Josep Lluís Santolària i Francesca Sala. Ben aviat s'hi van afegir Joan Martínez Grima, Encarna, Montserrat Alegre, Sergi Cartoixà, Jordi Badia, Enrica Gamisans, Montserrat Selga -també posteriorment regidora de Medi Ambient a Manresa-, Amàlia Orive, Lourdes Cots, Florenci Vallès, Alba Gros, Marc Gès, Joan Borràs, Rosa Camps, Cristina Balaguer, Carles Martorell, Ramon Colillas, Dúnia Domingo, Joan Martínez, Jordi Calaf -actualment director del Parc Natural de Montserrat-, Ramon Planell -actual regidor de Medi Ambient a Sant Joan de Vilatorrada-, Xavier Olivé, Lluís Fígols -que va ser regidor de Medi Ambient a Castellbell i el Vilar-, Roser Joncadella, Josep Ribera? i molta gent més.

Dibuix que il·lustrava les campanyes de reforestació de l'Alzina

Des de L'Alzina es van iniciar temes i debats que han pres molta volada i que ara sembla que han estat sempre a Manresa, com són la recollida selectiva de materials, l'interès per l'entorn natural de la ciutat que ara en diem l'Anella Verda i el detall de l'impacte a la xarxa fluvial de la salmorra originada per la mineria de potassa.

Entre les actuacions principals hi ha les nombroses campanyes de reforestació amb glans i plançons en espais intensament afectats per incendis forestals; la restauració ecològica del meandre del Llobregat a Castellbell i de la riba de la riera de Rajadell al Xup; els primers gots reutilitzables de plàstic que es van veure a les festes; la celebració de la Setmana de la Terra pels volts del 22 d'abril, Dia de la Terra, durant la qual s'atorgaven els premis Alzina i Formigó -diverses alzines plantades en espais públics reconeixen aquells premis Alzina i murals despintats a les parets recorden el Dia de la Terra-; la disputa per reduir l'efecte barrera al Pla de Bages del nou tram de via dels FGC de la línia Súria-Manresa; les caminades per mostrar racons de natura aleshores gairebé desconeguts de l'entorn de Manresa; l'oposició a una planta de tractament de purins projectada a cal Flautes (Palà de Torroella) i el suport als primers passos de la plataforma Montsalat i de la Federació d'Ecologistes de Catalunya. Des de l'entitat es va editar el butlletí "La fulla d'Alzina", que va arribar als 44 números.

Badia recorda que les campanyes de reforestació van facilitar que s'establissin moltes complicitats i amistats amb centres excursionistes i gent de pobles de la comarca; «és el cas del Centre Excursionista de Sant Vicenç amb qui vam plantar l'entorn de Sant Pere i Sant Jaume de Vallhonesta, del Centre Excursionista 2x2 de Santpedor amb qui vam reforestar prop de la torre de Castellnou, d'una colla de Callús encapçalada per l'aleshores alcalde Ramon Fons, que van

ser amfitrions a Viladelleva, el mateix a Castellfollit del Boix amb l'alcalde Josep Rius per anar a Sant Marc de Grevalosa; amb l'Ajuntament de Manresa per reforestar la riba del Cardener a la Guia o el turó del Xato a la Bellavista; el Grup Ecologista d'Avinyó, els Amics de l'Art Romànic i tants d'altres». Per a temes més pròpiament ecologistes el col·lectiu va col·laborar amb les entitats DEPANA -per la protecció d'espais naturals i en algunes sortides de reforestació-, CEPA -per gestió de residus- i amb la delegació del Bages de la ICHN i el Fanal per la protecció d'espais naturals del Bages i del Moianès.

Badia conclou que l'Alzina ha deixat empremta a Manresa: «Malgrat els prop de quinze anys d'inactivitat, és una entitat recordada perquè va posar al centre d'atenció les qüestions de respecte a la natura que realment tocaven, perquè va fer pujar el nivell de compromís de la ciutat amb les qüestions ambientals i perquè molta gent, a la vista de la pèrdua de bosc pel foc, va contribuir en accions de reforestació promogudes des de L'Alzina. En bona mesura l'entitat Meandre ha rellevat L'Alzina, particularment en l'objectiu de protegir i difondre els valors de l'Anella Verda de Manresa».

Montsalat

L'any 1997, gent del Col·lectiu Ecologista L'Alzina, juntament amb persones d'associacions de veïns, d'altres a títol individual i propietaris de finques més directament afectades per impactes ambientals de la mineria van constituir la plataforma cívica Montsalat. L'Alzina va posar recursos i la seva estructura formal d'associació a disposició de Montsalat. Després d'un temps de progressiva disminució d'activitats, l'any 2005, L'Alzina va abandonar-les per centrar-se en la lluita per capgirar els impactes ambientals de la mineria de potassa i sal al Bages, integrada a la plataforma Montsalat. Mentre les normatives i el respecte pel medi ambient s'anaven imposant amb l'esforç de molts a gairebé tots els sectors de la societat, la mineria de potassa en quedava al marge amb el convenciment que la legislació ambiental era quelcom secundari que atendrien amb benevolència quan els vingués bé. Joan Badia explica que «el sector miner actuava, i encara queda alguna cosa d'aquest tic, amb prepotència, com si es cregués ser una casta superior de la societat. Als grups veïnals i ecologistes hi havia el convenciment que calia afrontar de manera inajornable el problema més gran i més greu de residus i d'aigua a Catalunya, amb implicacions a l'ordenació del territori i afectacions a barris sencers: el de la mineria de potassa del Bages». La plataforma es va fundar a Santpedor per la confluència, a títol individual, de veïns i propietaris d'àrees intensament afectades per salinització d'aigües o per alteració del paisatge a causa de la mineria, ecologistes, tècnics d'aigües, persones de les AV i gent amb inquietud pel territori compartit. Entre els fundadors i primers integrants hi havia Glòria Colom, Jaume Moya, Josep Planas, Jep Ribera, Florenci Vallès, Jordi Badia, Xavier Olivé, Roger Lloret, Joan Casals, Pere Lladó, Jordi Falip, Narcís Sala, Antoni Hernández i d'altres. Encara avui, vint anys després, alguns d'aquests primers integrants continuen mantenint Montsalat.

Visita al torrent salinitzat de Soldevila (Sallent)

Montsalat funciona en tres línies de treball. La primera és la recerca sobre el terreny per al seguiment i documentació dels impactes ambientals, particularment de les aigües salinitzades que s'escapen del control d'Iberpotash. Aquesta línia de treball és la més visible en quedar documentada al web de la plataforma. Una altra àrea de treball és la jurídica, conduïda per Climent Fernández, que ha aconseguit victòries davant d'Iberpotash, de la Generalitat i de l'Ajuntament de Sallent. El mateix any 1997 de la fundació de Montsalat es va denunciar a la fiscalia de Medi Ambient del TSJC l'impacte a les aigües dels runams salins. Fins a l'any 2014 no es va arribar a la sentència condemnatòria per delictes ecològics, que ha estat ferma el 2016. Una altra campanya jurídica de primer ordre, desenvolupada del 2008 al 2014 i liderada per l'AV Sant Antoni de la Rampinya de Sallent, ha estat el contenciós que va acabar amb l'anul·lació de l'autorització ambiental de l'activitat d'Iberpotash a Sallent i Balsareny, una autorització mal concedida per irregularitats urbanístiques i amb incompliments ambientals fonamentals per l'aleshores

departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat. Cal afegir-hi els contenciosos pel POUM de Sallent, que ha acabat fixant la data límit del 30.07.2017 de tolerància administrativa amb l'abocament de residus salins al runam del Cogulló de Sallent i encara un tercer contenciós contra l'Ajuntament de Sallent que l'obliga a fer aturar els abocaments i a obrir un expedient de disciplina urbanística pels abocaments al Cogulló. Una tercera línia de treball és la proposició de solucions tècniques a les qüestions ambientals, conscients que l'anàlisi permet conèixer què passa i l'esforç jurídic dirimir responsabilitats, però que les solucions només poden venir per la via de pressupostos i de tecnologia ben aplicada. La promoció de la impermeabilització i restauració del runam de Vilafraus (Balsareny) ha estat la campanya principal. Des de fa uns anys s'ha afegit la proposta de considerar la projecció de compostos de poliuretà per impermeabilitzar superfícies salines.

Meandre

És la més novella de les entitats ecologistes, té 150 socis i es va fundar el novembre de 2006 per a la preservació del patrimoni natural del Pla de Bages. Va néixer del col·lectiu de persones que va treballar a la plataforma ciutadana Fem-ho bé, constituïda inicialment per evitar, i finalment disminuir, l'impacte mediambiental provocat per la construcció del viaducte de l'Eix Diagonal a l'entorn del Suanya i la riera de Rajadell. Després de copsar que la ciutadania no coneixia prou el potencial social ni els valors naturals i agrícoles que tenia a tocar de casa, van decidir el seu principal objectiu: Fer conèixer a la població de Manresa el patrimoni natural i agrícola que té als espais lliures del rodal de la ciutat i promocionar-ne l'ús social en els àmbits de l'oci, l'educació, l'esport i la salut, com a pas previ a l'activisme necessari per a la preservació del territori. Va ser fundada per les persones que van treballar a la plataforma Fem-ho bé: Antoni Llasera, Joan Capdevila, Nuria Sensat, Maria Diaz, Andreu Cano, Florenci Vallès, Alfred Zabala, Florenci Garcia, Montserrat Vila, Jaume Torras i Judit Ester, entre d'altres.

E1 biòleg Florenci Vallès parla davant l'assemblea convocada per Meandre a la vall de Rajadell, prop del Suanya, per tractar sobre l'aleshores projecte de carretera C-37, 18-06-2006

El president actual de l'entitat, Ignasi Cebrian, explica que el grup ha participat en accions com ara la campanya esmentada per un viaducte a la vall de la riera de Rajadell amb un mínim impacte i ben integrat en el paisatge (2006), la campanya a favor de la preservació de la falda de Collbaix, on l'Ajuntament de Rajadell proposava fer el circuit de karting més gran de Catalunya (2008) -el projecte va ser finalment rebutjat i encara avui busca ubicació-; la campanya Salvem la torre Lluvià, a favor de la catalogació de la torre i de la seva restauració per convertir-la en un centre d'interpretació dels valors mediambientals del Pla de Bages i la promoció dels productes agrícoles locals (2008); el cicle L'Anella Verda a debat, presentació de la moció a favor de la protecció dels espais lliures de l'Anella Verda -la moció presentada per Meandre va ser aprovada per unanimitat de tots els grups- (2009-2010); la campanya de signatures per a la preservació dels espais lliures de l'Anella Verda i de la seva connectivitat (2013); la reivindicació de la torre Lluvià com a centre d'interpretació i promoció dels valors agrícoles i mediambientals del Pla de Bages amb la presentació pública de la unitat mòbil del paisatge -una maqueta de la torre Lluvià plena de continguts dels possibles usos- (2013); el seguiment i diàleg amb la propietat sobre el Pla Tècnic Forestal a l'entorn del mas Noguera -gràcies a aquesta campanya es va poder preservar el corriol del camí de la font de la Girada- (2014); la campanya a favor del parc fluvial del Cardener a l'alçada del pont Nou, i en contra del projecte del pont sobre el Cardener (2015); la campanya a favor del parc de l'Agulla i l'ampliació i millora del seu entorn i connexió amb Viladordis; la campanya en contra del complex d'hotel i gasolinera Portal de l'Agulla, actualment desestimat per la Comissió d'Urbanisme (2016), i la campanya "El pati de la torre Lluvià, un espai polivalent", adequació del pati de la torre Lluvià i programa d'actes culturals, educatius i de promoció de productes locals (2017).

Campanya per l'Anella Verda Foto: (arxiu Meandre)

Naturalisme i ecologisme a Manresa

A Manresa, en general, les qüestions ambientals interessen. Hi ha sentiment del valor de la natura; només cal sortir un diumenge al matí per qualsevol dels senders senyalitzats de l'Anella Verda per adonar-se que, en l'ànim de molta gent, existeix allò que en diem consciència ecològica. És impossible destriar quina part d'aquest sentiment és atribuïble a cadascun dels factors culturals que contribueixen a formar la persona. Les campanyes institucionals, les normatives, els mitjans de comunicació de més abast i d'altres actors que operen més o menys igual arreu hi deuen haver tingut el seu paper; però han de ser factors locals com la tradició excursionista, l'ensenyament i, sobretot, les característiques del propi entorn i les associacions naturalistes i ecologistes, les raons que marquin diferències en favor de la consciència ambiental. La panoràmica des de Manresa amb Collbaix i altres relleus tabulars a l'oest, les muntanyes pirinenques esteses al nord, la serra de l'Obac boscosa a l'est i la superba silueta retallada de Montserrat al sud, els dos parcs naturals a la comarca i la Séquia medieval amb beneficis que perduren són un patrimoni que enorgulleix íntimament els manresans i fa sentir-nos responsables del tros de terra on vivim.

Jordi Badia analitza clorurs al Llobregat, als Tres Salts, 03-10-2010 Foto: Josep Tomàs

Llevat del parèntesi de la guerra i la dictadura que va frenar tota iniciativa associativa, a Manresa hi ha hagut grups organitzats que amb major o menor propietat s'han de qualificar de naturalistes o ecologistes des de començaments del segle XX. L'inici és als centres excursionistes amb vocació científica -recordem els escrits d'un jove Pius Font i Quer i de mossèn Josep Guitart al butlletí del CECB. L'any 1975 es va formalitzar el grup de Manresa de l'Institut Català d'Història Natural, que segueix ben viu, amb l'objectiu d'aprofundir el coneixement de la natura. Poc després es va muntar el Museu de Geologia a l'Escola Universitària Politècnica. L'any 1980 el grup Bios Bages estudià l'aportació contaminant de la ciutat al riu Cardener, abans de l'existència de la depuradora. El Patinet fou el primer col·lectiu d'ideologia ecologista a Manresa, quan per tota una Europa embolicada en la guerra freda naixia i creixia el moviment ecologista i pacifista. Gent de l'Escola Agrària van ser pioners en la promoció de les energies alternatives i descentralitzades eòlica i solar, en contraposició a les perilloses centrals nuclears. Les Agrupacions de Defensa Forestal han tingut l'epicentre al Bages i s'han estès per Catalunya. El Col·lectiu Ecologista l'Alzina, de tan bon record, va omplir dues dècades com a grup ecologista local participant en molts temes i d'ell deriva la plataforma Montsalat que ha plantat cara al gegantí abús ambiental de la mineria de potassa. Meandre ha pres, en part, la funció de grup ecologista local durant els darrers anys. I fa tot just un parell de setmanes es presentava la plataforma A Contracorrent, en favor de la qualitat ecològica del riu Cardener. Hi ha una història col·lectiva, viscuda amb passió, amb l'administració a favor o en contra però gairebé sempre anant-hi per davant, d'interès per les qüestions ambientals.

Totes aquestes entitats, i d'altres veïnals o d'altra mena que puntualment s'hi han afegit, han tingut la virtut de concretar l'interès i l'acció en allò proper. Les associacions ecologistes han centrat els esforços, encertadament, en els tres reptes ambientals majúsculs al Bages: la prevenció i extinció dels incendis forestals, la protecció del Pla de Bages de l'ocupació urbana i la reversió de les afectacions de la mineria de potassa. Aquests tres reptes responen a la voluntat de preservar allò més bàsic, respectivament els espais naturals, la terra i l'aigua, dels impactes i amenaces que més pesen al Bages. En tots tres àmbits s'ha progressat, en part gràcies a l'actuació i la pressió de les associacions, però continuen ben oberts. És d'esperar que els principals motius

d'interès i les campanyes ecologistes futures segueixin en aquests tres àmbits. D'entre ells, aventurem que el de la gestió de l'aigua, sobre el qual pesen les servituds que la mineria de potassa imposa a tota la conca i als altres sectors, serà el que prengui més volada. La mirada retrospectiva fa adonar-nos que la feina de les associacions per la protecció de la natura ha estat capdavantera i útil, que impregna la manera com ara ens relacionem amb l'entorn. És tot un estímul per continuar per aquest camí.

Jordi Badia i Guitart, biòleg